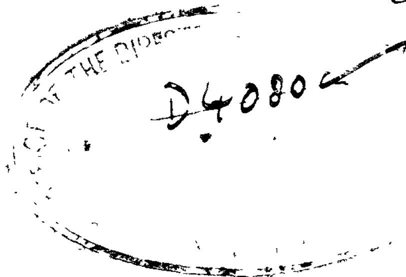

INDIA.

With the author's compliments



EEN BEELD VAN KONING KANIṢKA DEN KUṢĀN [1]).



BIJDRAGE VAN DEN HEER

J. PH. VOGEL.

Bij het zoo goed als geheel ontbreken van inheemsche geschiedwerken, is het de taak der archaeologie geworden, de politieke geschiedenis van Indië vóór de Mohamedaansche verovering op te bouwen. Aan het oudheidkundig onderzoek, sedert een eeuw ongeveer aanhoudend voortgezet, is het te danken, dat het nu mogelijk is geworden een geregelde, in hoofdzaak gedateerde Indische geschiedenis te schrijven van den inval van Alexander den Groote (327 v. Chr.) tot de vestiging der Mohamedaansche heerschappij te Delhi, Kanauj en Benares (1193 n. Chr.)

Bij het begin dier geschiedenis vinden wij Indië beheerscht door het machtige huis der Maurya's, waarvan de faam zelfs tot in het Westen doordrong. Immers Candragupta, de stichter van die dynastie, was aan de Grieken bekend onder den naam van Sandrakottos. Zijn kleinzoon Açoka beroemt zich in één zijner over geheel Indië verspreide inschriften, dat door hem de ware leer was bekend geworden niet alleen in zijn eigen rijk maar ook bij zijn naburen, en zelfs zes honderd *yojanas*

[1]) Voor een voorloopige behandeling van dit onderwerp zie mijn artikel *A statue of King Kanishka* in *Journal of the Panjab Historical Society*, vol. II, pp. 39 sqq. Vgl. ook *Annual Progress Report of the Superintendent, Hindu and Buddhist monuments, Northern Circle, for the year ending* 31st *March* 1912, p. 2, en *for the year ending* 31st *March* 1913, p. 4.

ver „waar de koning der Yonas genaamd Antiyoka [verblijft] en nog voorbij dezen Antiyoka [waar] de vier koningen [wonen]: hij die genaamd is Turumaya, hij die genaamd is Antikini, hij die genaamd is Maka [en] hij die genaamd is Alikasudara".

Door zijn ijver voor de Boeddhistische leer laat Açoka zich hier wellicht tot grootspraak verleiden. Maar de vermelding der vijf Hellenistische vorsten als zijn tijdgenooten — het zijn Antiochus II Theus van Syrië, Ptolemaeus II Philadelphus van Egypte, Antigonus Gonatas van Macedonië, Magas van Cyrene en Alexander van Epirus — heeft het mogelijk gemaakt den tijd van Açoka (± 250 v. Chr.) te bepalen.

Het was een niet minder belangrijk resultaat der oudheidkundige studie in Indië, dat zij het bestaan heeft aangetoond van een andere machtige dynastie, die der Gupta's, wier talrijke inschriften door Dr. J. F. Fleet op voortreffelijke wijze zijn uitgegeven. Deze geleerde heeft aangetoond, dat de tijdrekening in deze inscripties gebruikt van 319 n. Chr. een aanvang neemt, waardoor wederom een geheel tijdperk der Indische geschiedenis chronologisch is vastgesteld.

Echter ligt tusschen de beide dynastiën der Maurya's en der Gupta's een tijdruimte van ettelijke eeuwen, waarvan de chronologie nog geheel onzeker is. Het is juist een tijdperk van groot historisch belang, waarvan hier sprake is. Immers kenmerkt het zich in den aanvang vooral door een nauwe aanraking der Indische en Hellenistische beschaving, waarvan de werking in de Indische kunst en wetenschap duidelijk merkbaar is. Aan den anderen kant breidde zich het Boeddhisme toen uit buiten de grenzen van Indië.

Aan gedateerde dokumenten ontbreekt het geenszins, maar er heerscht groote onzekerheid omtrent de tijdrekening (of tijdrekeningen), welke in die dokumenten gebezigd wordt. Bij de chronologische bepaling der dynastiën, die toen in noordelijk Indië hebben geheerscht, moet men hoofdzakelijk afgaan op numismatische gegevens, en wel is daarbij het voornaamste criterium het meer of minder klassieke karakter der munten.

Verder kan worden gebruik gemaakt van schaarsche berichten van Grieksche en Chineesche schrijvers.

Op grond van deze gegevens kan nu het volgende worden aangenomen. Omstreeks het midden van de 3[de] eeuw vóór Chr. vormden zich twee oostelijke provinciën van het rijk der Seleuciden tot onafhankelijke staten: Parthië, dat gaandeweg de plaats van den suzereinen staat innam, en Bactrië. Onder Demetrius en Eucratides breidde laatstgenoemd vorstendom zich uit over Afghanistan en een deel van den Panjab. Naar het schijnt, splitste zich het dus vergrootte rijk reeds onder dezelfde vorsten, en ontstond dus in noord-westelijk Indië een koninkrijk bestuurd door koningen van Griekschen naam. De voornaamste van deze Indo-Bactrische dynastie is Menander, uit een Boeddhistisch geschrift bekend onder den naam van Milinda. [1])

Omstreeks den tijd van dezen Menander (± 150 v. Chr.) of iets vroeger werd Bactrië overstroomd door het vermoedelijk Iraansche volk der Sakae — de Çaka der Indiërs — die ten slotte tegen het einde der 2[de] eeuw v. Chr. zich vestigden in het naar hen genoemde Sakastān of Sistan. Op grond van inschriften te Takṣaçila (Taxila) en Mathurā gevonden, mag worden aangenomen, dat de Sakae ook een gedeelte van noordelijk Indië hebben beheerscht.

Iets later, maar nog gelijktijdig met deze Sakae vinden wij in het noorden van Indie een dynastie van Parthischen oorsprong. De schrijver van den *Periplus maris Erythraei* duidt de kuststreek aan den mond van den Indus aan onder den naam van Scythia en zegt, dat dit land door Parthische vorsten beheerscht werd, die steeds in onderlingen strijd gewikkeld waren. Dit bericht heeft betrekking op de eerste helft der eerste eeuw nà Chr. De voornaamste van deze Indo-Parthische koningen is Gondophernes, die, behalve uit zijn munten, bekend is uit het

[1]) Professor Kern doet mij opmerken, dat de naam ook in den Sanskrit vorm *Milindra* voorkomt in Kṣemendra's *Avadānakalpalatā* 57, 15. Deze vorm heeft de *r* behouden en staat dus dichter bij het Grieksche origineel.

Kharoṣṭhī inschrift van Takht-i-Bāhai en uit de legende van St. Thomas. [1])

Van meer belang voor mijn huidig onderwerp is een volk uit Turkistan afkomstig, dat in de Chineesche annalen Yüe-chi of Ta-yüe-chi (d. v. Groote Yue-chi) genoemd wordt. Bij klassieke schrijvers vindt men voor datzelfde volk verschillende benamingen, behalve de ietwat vage aanduiding als Indo-Scythen, die van Tochari (Τόχαροι) o.a. bij Strabo en Ptolemaeus. [2]) Uit Chineesche berichten [3]) blijkt, dat deze Yüe-chi kort na de Sakae in Bactrië doordrongen, en aanvankelijk vijf staten vormden, waarvan één Kuei-shuang (= Kuṣāṇ) genoemd werd. Een vorst van Kuei-shuang, die door de Chineezen K'iu-tsiu-k'io wordt genoemd, vereenigde de vijf staten tot één rijk en werd dus de stichter van de dynastie, die van nu af aan onder den naam Kuei-shuang bekend stond. Genoemde vorst moet dezelfde zijn, die zich op zijn munten *Kujūla Kadphises Kuṣana yavuga* [4]) noemt. Naar het schijnt, verbond hij zich aanvankelijk met Hermaeus, den Griekschen vorst van Kabul, waarschijnlijk ter gemeenschappelijke bestrijding der Parthen, maar maakte ten slotte een einde aan het Grieksche bewind in die streken door verovering van Afghanistan. Dit valt af te leiden uit de Chineesche berichten zoowel als uit het feit, dat er munten van Kujula Kadphises bestaan, waarop hij vereenigd met Hermaeus voorkomt.

[1]) Cf. Joseph Dahlmann S. J., *Die Thomas Legende und die ältesten historischen Beziehungen des Christentums zum fernen Osten im Lichte der indischen Altertumskunde*. Freiburg im Breisgau 1912. Of er voldoende reden bestaat, Gondophernes als een groot schutspatroon der Graeco-Boeddhistische kunst te beschouwen, mag betwijfeld worden. Uit het inschrift van Takht-i-Bahai tenminste valt daaromtrent niets af te leiden.

[2]) Voor mogelijke vermeldingen der Kuṣaṇ's bij klassieke schrijvers zie F. W. Thomas, *A passage in the Periplus*, in *Journal Royal Asiatic Society*, 1913, p. 420, en aldaar aangehaalde plaatsen.

[3]) Voor de Chineesche berichten zie Otto Franke, *Beiträge aus chinesischen Quellen zur Kenntnis der Türkvölker und Skythen Zentralasiens*, in *Phil. u. hist. Abhandlungen der kön. preussischen Ak. der Wissensch.* 1904.

[4]) De titel *yavuga* beantwoordt aan Turksch *ǰabgu*.

gezichtskring der Chineesche annalisten vielen, terwijl Kaniṣka, de beheerscher van Indië, hun onbekend was of althans voor de Chineesche politiek van geen belang werd geacht.

Een ander punt, dat de aandacht verdient is dit, dat in Indië geen inschriften zijn gevonden, waarin één der beide Kadphises wordt vermeld. Eerst met Kaniṣka begint, zooals wij zagen, een reeks inscripties, die door zijn opvolgers, Vāsiṣka, Huviṣka en Vāsudeva, wordt voortgezet.

Eindelijk nog dit Alle vorsten der Kuṣaṇ dynastie dragen on-Indische namen, met uitzondering van Vāsudeva, die een zuiver Indischen naam draagt, wel bekend als patronimicum van Kṛṣṇa. Hieruit is terecht de gevolgtrekking gemaakt, dat de Kuṣāṇ's gaandeweg hun uitheemsche afkomst vergaten en Indisch werden. Is het nu waarschijnlijk dat na Vāsudeva weer twee vorsten komen, die niet alleen uitheemsche namen dragen maar zich bovendien op hun munten vreemde titels toekennen? [1])

Ik mag van deze kwestie niet afstappen zonder een korte vermelding van het Kharoṣṭhi inschrift van Ara, dat onlangs door één der grootste authoriteiten op het gebied der Indische epigraphie, den Berlijnschen hoogleeraar Heinrich Lüders [2]), uitvoerig is behandeld. Bedoeld inschrift is gedateerd in het jaar 41 en in den regeeringstijd van Kaniṣka, den zoon van Vajheṣka Lüders meent, dat wij hier met een anderen Kaniṣka

---

[1]) Een etymologie van den naam Kadphises wordt aan de hand gedaan door Thomas, *Journal Royal Asiatic Society* voor 1913, p. 632, noot 1.

[2]) H. Lüders, *Die Inschrift von Ara*, in *Sitzungsberichte der kön. preussischen Akademie der Wissenschaften*, 1912, pp. 824 sqq. Genoemde inscriptie is door Sir M. A. Stein ontdekt in een ouden put in den Ārā Nāla (*vulgo* Nullah), 2 Engelsche mijlen ten oosten van het dorp Nilāb aan den Indus, in het distrikt van Attock. In Februari 1900 werd zij door den ontdekker aan het museum van Lahore ten geschenke gegeven. Zie Stein's *Notes on a tour by the Indus* in *Indian Antiquary*, 1900. De door Luders gemaakte gevolgtrekkingen worden bestreden door Fleet in *The question of Kanishka*, *Journal Royal Asiatic Society*, 1913, pp. 95 sqq. Een Engelsche vertaling van Professor Lüders' artikel verscheen in *Indian Antiquary*, 1913, pp. 135 sqq.

te doen hebben, wellicht met een kleinzoon van den grooten Kaniṣka. Immers Vajheṣka zou zeer goed een andere vorm kunnen zijn van den vorstennaam, die elders als Vāsiṣka wordt weergegeven; en Vāsiṣka was, zooals wij zagen, hoogst waarschijnlijk de opvolger en zoon van Kaniṣka. Wij moeten dan aannemen, dat deze tweede Kaniṣka in Gandhāra heerschte en wel te zelfder tijd dat het zuidelijk deel van het rijk der Kuṣāṇ's door Huviṣka werd bestuurd. Voorloopig zullen wij deze verklaring, zooals Luders zelf erkend, als problematisch moeten beschouwen.

Nog in een ander opzicht is het inschrift van Ara belangrijk. De daarin genoemde vorst draagt daarin, behalve de gewone titels *mahārāja rājātirāja* en *devaputra*, ook dien van *kaisara*. Lüders acht de lezing van laatstgenoemd woord volkomen zeker, ondanks den beschadigden toestand van twee der letterteekens. Voor de chronologische kwestie is het gebruik van den titel *kaisara* van overgroot belang. Immers, is Luders' lezing juist, dan vervalt daarmee de door Franke en Fleet voorgestane theorie; want het is natuurlijk ondenkbaar, dat in het jaar 16 v. Chr. reeds een Indische vorst den titel van Caesar zou hebben aangenomen.

Genoeg over deze kwestie, die zeker wel vroeger of later door de ontdekking van één of ander epigraphisch dokument zal worden opgelost. Dat de bodem van Indië nog veel verrassende vondsten kan opleveren, blijkt alweer uit het aanstonds te bespreken beeld van Kaniṣka.

Wat van Kaniṣka bekend is wordt afgeleid uit archaeologische en literarische bronnen. Beginnen wij met de laatsten. In het eerste boek (vs 168—173) van de Kaśmirsche kroniek *Rājataraṅgiṇī* komt de volgende passage voor, die ik aanhaal volgens de voortreffelijke Engelsche vertaling van Sir Aurel Stein: [1])

---

[1]) Kalhaṇa's *Rājataraṅgiṇī* a Chronicle of the Kings of Kaśmir. Translated with an introduction, commentary and appendices, by M. A. Stein. Two volumes. Westminster, 1900. Vol. I pp. 30 sq. In de synopsis

Toen Kujūla Kadphises ongeveer 10 n. Chr. op tachtigjarigen leeftijd was gestorven [1]), werd hij opgevolgd door zijn zoon, die zich op zijn munten Wima Kadphises noemt. Hij heet Yen-kao-chen in Chineesche berichten, die mededeelen, dat hij Indië onderwierp en er zich door een stadhouder liet vertegenwoordigen.

Van de beide Kadphises zijn in Indië tot nog toe geen dokumenten aan het licht gekomen, behalve munten. Hun geschiedenis is ontleend aan Chineesche berichten. Daarentegen bezitten wij een groot aantal inschriften, uit Indischen bodem opgedolven, die gedateerd zijn in den regeeringstijd van vier vorsten — Kaniṣka, Vāsiṣka, Huviṣka en Vāsudeva — die eveneens behoorden tot de dynastie der Kuṣaṇ's.

De groote moeilijkheid nu is te bepalen, naar welke tijdrekening deze inschriften zijn gedateerd. Uit Kaniṣka's regeeringstijd hebben wij een reeks inscripties, waarvan de oudste gedateerd is in het jaar 3, de laatste in het jaar 11, afgezien van een onzeker dokument van het jaar 18. Dan volgt Vāsiṣka, wiens inschriften gedateerd zijn in de jaren 24 en 28. Die van Huviṣka loopen van de jaren 33 tot 60 en die van Vāsudeva van 74 tot 98. Wij zien dus, dat deze geheele groep van epigraphische dokumenten over een tijdvak van een eeuw ongeveer loopt. Verder wordt met veel waarschijnlijkheid aangenomen, dat hun dateering gerekend wordt naar het jaar van de koningswijding (Skr. *abhiṣeka*) van koning Kaniṣka. Men zou dus begonnen zijn gedurende Kaniṣka's regeering volgens algemeen gebruik dokumenten te dateeren naar het jaar van zijn troonsbestijging. Zijn opvolgers echter, in plaats van met hun eigen koningswijding een nieuwe dateering aan te vangen, gingen voort te dateeren in wat wij eenvoudigheidshalve zullen noemen de tijdrekening van Kaniṣka. Nu is de groote vraag, die tal van pennen in beweging heeft gebracht; wanneer begint die tijdrekening van Kaniṣka? Door verschillende geleerden is die

---

[1]) Volgens Vincent A. Smith, *The early history of India*, 2nd ed. Oxford 1908, p. 236, stierf Kadphises I omstreeks 85 n. Chr.

vraag verschillend beantwoord, zoodat niet minder dan tien zeer uiteenloopende theoriën bestaan. [1])

Hieruit blijkt al voldoende, dat met het bewijsmateriaal, dat ons nu ten dienste staat, die vraag niet kan worden opgelost en dat wij geduld moeten hebben totdat het archaeologisch onderzoek een of ander afdoend dokument aan het licht brengt. Ik heb te meer reden hier niet op de zaak in te gaan, omdat het beeld, dat het eigenlijke onderwerp vormt van mijn bijdrage, niet kan helpen om de kwestie op te lossen. Ik wil slechts opmerken, dat onder de tien bedoelde hypothesen vooral twee in aanmerking komen. De oudere van James Fergusson en Herman Oldenberg [2]) behelst, dat de inschriften van Kaniṣka en zijn opvolgers gedateerd zijn in de bekende Indische tijdrekening die Çaka genoemd wordt en aanvangt in 78 n. Chr. Volgens die, welke door J. F. Fleet en Otto Franke wordt voorgestaan, moeten wij voor genoemde inscripties de andere in Indië meest gebruikte tijdrekening aannemen, die thans Vikrama-sambat wordt genoemd en in 58 v. Chr. een aanvang neemt.

De voorstanders van laatstgenoemde theorie nemen bovendien aan, dat de beide Kadphises niet vóór, maar nà Kaniṣka en zijn opvolgers hebben geregeerd. Dr. F. W. Thomas die onlangs de geheele kwestie nog eens op duidelijke wijze heeft uiteengezet, wijst er op tot welke moeilijkheden men komt als men de theorie van Fleet en Franke aanneemt. Kadphises die ongeveer 10 n. Chr. in den ouderdom van tachtig jaar

---

[1]) Zie o. a. Vincent A. Smith, *The Kushan, or Indo-Scythian period of Indian history* in *Journal Royal Asiatic Society*, 1903. R. D. Banerji, *Indian Antiquary*, 1908, pp. 58 sqq., James Kennedy, *The secret of Kanishka* in *Journal Royal Asiatic Society* July 1912—April 1913 en de uitvoerige bespreking der kwestie door verschillende geleerden in het Octobernummer van hetzelfde tijdschrift.

[2]) Oldenberg heeft zijn meening sedert gewijzigd en is thans geneigd den aanvang van de tijdrekening van Kaniṣka wat later te stellen, n.l. tegen het einde van de eerste eeuw n. Chr. Zie zijn *Zwei Aufsätze zur altindischen Chronologie und Literaturgeschichte* in *Nachr. von der kon. Gesellschaft der Wissenschaften zu Gottingen. Phil. hist. Klasse*, 1911, pp. 427 sqq.

stierf, zou dan een tijdgenoot worden van Vāsudeva. Ook blijkt uit numismatische gegevens, dat het diezelfde Kadphises I was, die aan de Grieksche heerschappij in Kābul een einde maakte en den laatsten Helleenschen vorst Hermaeus opvolgde. Zou dan dat Grieksche rijk hebben voortbestaan gedurende de regeering der groote Kuṣāṇ vorsten, Kaniṣka en zijne opvolgers, wier macht zich ook over Afghānistān uitstrekte? Evenmin is het aannemelijk, dat Vasudeva gelijktijdig zou hebben geregeerd met den Indo-Parthischen vorst Gondophernes, die in het midden der 1ste eeuw n. Chr. wordt gesteld.

Ik deel ten volle de bezwaren door Thomas tegen de theorie van Fleet en Franke aangevoerd. Het komt mij nog altijd het waarschijnlijkst voor, dat de beide Kadphises vóór Kaniṣka moeten worden geplaatst [1]) en dat het de tweede Kadphises was, die het eerst de macht der Kuṣāṇs in Indie vestigde, nadat zijn oudere naamgenoot aan het Grieksche rijk van Kābul een einde had gemaakt. Het was dan Kaniṣka, die het werk zijner voorgangers voortzette en het rijk der Kuṣāṇ's in Indië uitbreidde en bevestigde. Voor zijn voorganger Wima Kadphises was Indië nog veroverd gebied: diens eigenlijk rijksgebied lag in het Noorden. Kaniṣka was de eerste van zijn huis, die in waarheid koning van Indië was.

Deze beschouwing verklaart, mijns inziens, twee feiten. Otto Franke legt er grooten nadruk op, dat de Chineesche annalen wèl van de beide Kadphises schijnen te gewagen, maar niet van den grooten Kaniṣka. Hierin ziet hij een bewijs dat de laatste in de eerste eeuw v. Chr. leefde, toen China geen betrekkingen met het Westen onderhield. Ik zou eerder geneigd zijn de verklaring hierin te zoeken dat de beide Kadphises in de eerste plaats vorsten van Bactrië waren en dus binnen den

---

[1]) Deze op numismatische gegevens berustende hypothese is onlangs weer in hooge mate versterkt door de vondsten van munten gedurende de opgravingen in den vorigen winter te Taxila door Dr. J. H. Marshall geleid. Deze onderzoeker is thans geneigd Kaniṣka en Huviṣka in de 2de eeuw na Chr. te plaatsen. De beide Kadphises stelt hij in de tweede helft der 1ste eeuw, wat echter moeilijk te vereenigen valt met de Chineesche berichten.

„168. Then there were in this land [i. e. Kaçmīr] three kings called Huṣka, Juṣka and Kaniṣka, who built three towns named after them [Huṣkapura, Juṣkapura, Kaniṣkapura]

169. That wise king Juṣka, who built Juṣkapura with its *Vihāra*, was also the founder of Jayasvāmipura.

170. These kings who were given to acts of piety, though descended from the Turuṣka race, built at Çuṣkaletra and other places *Mathas*, *Caityas* and similar [structures]

171 During the powerful reign of these [kings] the land of Kaçmir was, to a great extent, in the possession of the Bauddhas, who by [practising] the law of religious mendicancy (Skt *pravrajya*) had acquired great renown.

172. At that time one hundred and fifty years had passed in this terrestrial world since the blessed Çākyasiṁha (Buddha) had obtained complete beatitude (*Nirvāṇa*)

173. And a Bodhisattva lived [then] in this country as the sole lord of the land, namely the glorious Nāgārjuna, who resided at Ṣaḍarhadvana."

Kalhaṇa, de schrijver van de *Rājataraṅgiṇī*, voltooide zijn werk omstreeks het midden van de 12de eeuw. Zooals Stein heeft aangetoond, ontleende hij de aangehaalde passage aan een ouderen kroniekschrijver Chavillakara. Er is dus hier sprake van drie vorsten Huṣka, Juṣka en Kaniṣka. De eerstgenoemde is waarschijnlijk dezelfde vorst, die in de inschriften Huviṣka wordt genoemd. Van den tweede, Juṣka, is ons verder niets bekend. Wat den derde betreft, is het onzeker of hier de groote Kaniṣka bedoeld is of wel Kaniṣka de zoon van Vajheṣka (of Vajheṣpa), wiens gezag blijkens de inscriptie van Ara, in het aan Kaçmir grenzend landschap Gandhāra werd erkend. Maar hoewel Kaniṣka hier nà Huṣka wordt genoemd, komt het mij toch waarschijnlijker voor, dat hier sprake is van den grooten Kaniṣka, wiens naam, zooals wij zien zullen, ook door de Boeddhistische overlevering met Kaçmir wordt verbonden.

---

aan het einde van het werk (VIII, 3412) waar de koningen van Kaçmir worden opgesomd vindt men wederom: „Huṣka and the others, all three alike of Turuṣka origin.

In elk geval hebben wij hier blijkbaar te doen met drie vorsten van Kuṣāṇschen stam. De schrijver van de *Rājataraṅgiṇī* noemt hen dan ook Turuṣka's, [1]) d. w. z. Turken en weet te verhalen, dat onder hun bestuur het Boeddhisme in Kaçmir grooten aanhang vond. De dertiende Boeddhistische patriarch Nāgārjuna, de schrijver van het beroemde werk *Prajñāpāramitā*, wordt hun tijdgenoot genoemd.

Ieder der drie genoemde vorsten stichtte in Kaçmir een stad. Die drie steden bestaan niet meer, maar de namen zijn in gewijzigden vorm bewaard in die van drie dorpen. Zoo blijkt het, dat Huṣkapura moet gelegen hebben ter plaatse van het dorp Uṣkūr op den linker oever van den Jehlam (den Hydaspes der Grieken) tegenover Bāramula, dus aan „de poort" van Kaçmir Men vindt daar tegenwoordig nog den bouwval van een *Stupa*. De ligging van Kaniṣkapura „de stad van Kaniṣka" wordt aangeduid door het dorp Kanispor, tusschen den Jehlam en den grooten weg, die Barāmula met de hoofdstad Çrinagar verbindt Nabij het dorp bevindt zich nog een débris heuvel, waarin gehouwen steenen en munten worden gevonden.

Verder wordt aan de „Turksche" vorsten nog de stichting van vele heiligdommen toegeschreven, die ongetwijfeld er toe hebben medegewerkt de herinnering aan hun bestuur gedurende zooveel eeuwen te doen voortbestaan. Wij kunnen ons voorstellen, dat Kaniṣka en zijn stamgenooten, evenals in later tijd Akbar en diens opvolgers, de verzengende zomerhitte van de Indische vlakte gaarne ontvloden in het koele bergland Kaçmir.

Wat Kalhaṇa omtrent den datum van de drie Kuṣaṇ vorsten bericht, is natuurlijk waardeloos en zal wel op een vergissing berusten. Immers, als wij voor het jaar van Buddha's dood het jaar 180 v. Chr. aannemen, zou volgens Kalhaṇa hun

---

[1]) Het feit op zich zelf dat zij zóó door Kalhaṇa worden genoemd bewijst natuurlijk niet, dat zij werkelijk Turken waren. Heden ten dage worden de Mohamedanen door de Kaçmirsche *pandits* aangeduid met den naam *Yavana*, die oorspronkelijk Griek (lett. Jonier) beteekent!

regeering omstreeks 330 v. Chr. vallen! Maar overigens blijkt de Kaçmīrsche kroniekschrijver hier ten volle betrouwbaar in wat hij ons omtrent de Turksche dynastie van Kaniṣka mededeelt. Hij stelt weliswaar Kaniṣka en de beide andere vorsten voor als Rāja's van Kaçmīr, terwijl in werkelijkheid dit land slechts een klein deel van hun rijk vormde. Maar Stein heeft er reeds op gewezen, dat Kalhaṇa's horizon beperkt was en zijn kennis zich niet verder uitstrekte dan tot Kaçmīr en de aangrenzende bergstaatjes van den Himālaya.

Behoudens het juist besproken korte bericht in de *Rājataraṅgiṇī* vindt men in Brahmaansche geschriften nergens melding gemaakt van koning Kaniṣka — een feit, waaruit wel blijkt, hoe onvoldoende die literatuur is voor historische doeleinden. Een der machtigste heerschers van het oude Indië wordt in die geheele ontzaglijke litteratuur nergens genoemd, behalve in een aan de uiterste grens van Indië geschreven kroniek, die enkele regels aan hem wijdt. Het is waar dat Kaniṣka als *mleccha* en beschermer der *pāṣaṇḍa's* den Brahmanen niet zeer sympathiek kon zijn. Maar hierin ligt toch wel niet de reden, dat Kaniṣka bijna geheel door de Brahmaansche schrijvers wordt doodgezwegen, maar veeleer in de verachting der werkelijkheid, die zoo eigenaardig is voor het Indische denken.

De overlevering der Boeddhisten daarentegen eert Kaniṣka als, na Açoka, den grootsten schutspatroon van de goede Leer. Die traditie vindt men natuurlijk niet in de Pāli geschriften, die vóór den tijd van Kaniṣka zijn ontstaan, maar wel in Chineesche vertalingen van verloren gegane Sanskrit werken. De berichten omtrent Kaniṣka, die bedoelde teksten bevatten zijn verzameld en toegelicht door den bekenden Indoloog en tevens Sinoloog Sylvain Lévi, in zijn „Notes sur les Indo-Scythes [1])"

1) *Journal asiatique*, série 9, Tome VIII pp. 444 sqq., en in Engelsche vertaling *Indian Antiquary* vol. XXXII (1903) pp. 381 sqq. en 417 sqq.

Zij worden door hem als volgt samengevat:

„Le roi devaputra Kaniṣka, de la race des Kuṣaṇas, règne sur les Yue-tchi, sept cents ans après le Nirvāṇa; il est assisté de ministres éminents, nommés Devadharma et Māṭhara. Le bodhisattva Açvaghoṣa est son conseiller spirituel; l'illustre médecin Caraka est attaché à sa personne. Serviteur zélé du Bouddha, sa dévotion a plus de ferveur que de discernement; la ressemblance extérieure des stûpas bouddhiques et jainas suffit pour la mettre en défaut; mais il n'hésite pas à chevaucher jusqu'au Cachemire pour y vénérer un saint personnage, l'arhat K'i-ye-to (peut-être Tcheu-ye-to) nommé aussi Dharmamitra, qui a expulsé de ce pays le Nâgarâja Alina. Maître du Sud, il est attaqué par le roi des Parthes qui veut lui fermer l'Occident, mais Kaniṣka triomphe de son brutal agresseur. Le roi de Pàtaliputra est le seigneur suzerain de l'Inde orientale, mais, vaincu par les Yue-tchi, il se voit obligé d'acheter la paix au prix de neuf cent mille pièces d'or; pour s'acquitter de cette lourde rançon, il cède à son vainqueur l'écuelle du Bouddha, Açvaghoṣa, et un coq merveilleux. Seul, le Nord est encore insoumis Kaniṣka organise une grande expédition, s'avance jusqu'aux passes du Tsoung-ling; mais il trahit trop tôt ses projets de conquête. Ses gens, las de guerroyer sans cesse, profitent d'une maladie du roi pour le faire étoufer sous sa couverture. Afin d'assurer le salut de son âme compromis par tout le sang qu'il a versé, les moines font sonner continuellement la cloche pendant sept jours dans un couvent, et cet usage se maintient de longues années après la mort de Kaniṣka, jusqu'à l'époque du narrateur. Enfin une ville de l'Inde porte le nom de ce prince: Kaniṣka-pura".

Sylvain Lévi heeft aangetoond, dat deze overleveringen gedeeltelijk van elders worden bevestigd.

Van groot belang zijn de berichten der Chineesche pelgrims, vooral van Hiuen Tsiang, die in het tweede kwart der 7de eeuw de Boeddhistische bedevaartplaatsen in Indië kwam bezoeken en in zijn reisverhaal allerlei deels historische, deels legendarische

bizonderheden opneemt. Volgens Hiuen Tsiang [1]), leefde Kaniṣka „de koning van Gandhāra", 400 jaren na het Nirvāṇa van Boeddha. Hij beheerschte niet alleen geheel Jambudvīpa (d. i. Indië), maar onderwierp alle nabuurige gewesten en breidde zijn heerschappij uit tot zelfs ten oosten van den Tsung-ling. Ten bewijze van Kaniṣka's vèrreikende macht verhaalt hij van „Chineesche" gijzelaars, voor wie de koning kloosters had laten bouwen op drie plaatsen van zijn rijk. Die plaatsen waren zóó gekozen, dat zij een geschikt verblijf boden voor winter, zomer en regentijd [2]).

Verder geeft Hiuen Tsiang [3]) een uitvoerig relaas van het Boeddhistisch concilie, dat door Kaniṣka werd bijeengeroepen en op raad van den patriarch Parçva in Kaçmīr werd gehouden. Volgens den pelgrim werd bij die gelegenheid een volledige commentaar op het Tripiṭaka vastgesteld en op last van den koning werd die, op koperen platen gegraveerd, in een steenen kist gesloten en hierover een *stūpa* opgericht. Dit bericht moge ons doen denken aan een verhaal uit de 1001 Nacht, het is toch zeer goed mogelijk dat het waarheid bevat [4]). Er bestaat te meer reden hierop te vertrouwen, nu enkele jaren geleden een ander bericht van Hiuen Tsiang omtrent Kaniṣka door een merkwaardige vondst is bevestigd.

De eerste plaats in Indië, die Hiuen Tsiang op zijn pelgrimage

---

[1]) *Si-yu-ki* (vert. Julien), tome I pp. 106 et 172; (vert. Beal), vol. I, pp. 99 & 151. Watters, *On Yuan Chwang*, vol. I pp. 203 sq.

[2]) *Si-yu-ki* (Julien), tome I, pp. 42 sq. & 199 sq., (Beal), vol. I pp. 56 sqq. & 173 sqq. Watters, *op. cit.*, vol. I. pp. 124 sq. & 292 sq. Cf. V. A. Smith, *Early history* 2nd ed. pp. 260 sqq. Appendix L.

[3]) *Si-yu-ki* (Julien), tome I pp. 172 sqq.; cf. p. 129. (Beal), vol. I pp. 151 sqq.; cf. p. 117. Watters *op. cit.*, vol. I pp. 271 sqq.

[4]) Oorkonden op koperen platen zijn meermalen in Boeddhistische *Stūpa's* ontdekt, b. v. de te Taxila gevonden oorkonde van den Satraap Patika, den zoon van Liaka, die van Suë Vihār, en de met een *sūtra* beschreven plaat van Kasiā. Ook herinner ik aan de Karthodaw Pagoda of Mahalokamārajin Cetiya door koning Mindon in 1862 te Mandalay gebouwd. Men vindt daar het geheele *Tipiṭaka* op 729 steenen tafels uitgehouwen (n.l. de *Vinaya* op 111, de *Abhidhamma* op 208 en het *Sutta* op 410 tafels). Elke tafel wordt bewaard in een afzonderlijke kapel.

bezocht was Puruṣa-pura (Po-lu-sha-pu-lo), thans Peshāwar, de bekende grensstad aan den ingang van den Khaibar Pas. In die dagen was het de hoofdstad van het vorstendom Gandhāra. In zijn beschrijving van deze stad en haar gewijde bouwwerken weidt de pelgrim vooral uit over den grooten *stūpa* door Kaniṣka gesticht [1]) De overlevering bracht de stichting van dit heiligdom in verband met de bekeering van Kaniṣka tot het Boeddhisme. Want, naar verhaald werd, was deze eerst een „ongeloovige". „Hij had geen geloof in goed of kwaad en hij minachtte de leer van Boeddha." Zijn bekeering met den daarop gevolgden bouw van den grooten *stūpa* te Peshawar zou door Boeddha zelf zijn voorspeld. De Chineesche pelgrims prijzen om strijd den indrukwekkenden omvang en pracht van bedoeld monument. De pelgrim Fa-hien [2]), die Puruṣapura omstreeks 400 bezocht, zegt dat geen andere *stūpa* of tempel dien hij had gezien, er mede was te vergelijken en dat het algemeen werd beschouwd als het schoonste gebouw van zijn soort in Jambudvīpa (d. i. Indië). Hiuen Tsiang zegt, dat volgens een profetie door den Boeddha zelven geuit, deze *stūpa* zeven maal door brand zou worden vernield en zeven maal zou worden herbouwd. Dan zou de leer van Boeddha te gronde gaan. [3]) Bij des pelgrims bezoek was het gebouw juist verbrand — naar men hem verzekerde, ten derden male sedert de stichting — en werden stappen genomen om het opnieuw te doen verrijzen. Naast den *stūpa* zag de pelgrim een groot klooster, waarvan de oorsprong eveneens aan koning Kaniṣka werd toegeschreven.

Het is ons niet bekend of de vermeende profetie, die Hiuen Tsiang mededeelt, ten volle is bewaarheid en of werkelijk de reuzenpagode van Kaniṣka zeven malen is verbrand en zeven maal herbouwd. Zooveel is zeker, dat in de dagen van Maḥmūd

---

[1]) *Si-yu-ki* (Julien) pp. 106 sqq.; (Beal) vol. I pp. 99 sqq. Cf. introduction pp. XXXII & CIII. Watters, *op. cit.*, vol. I pp. 203 sqq.

[2]) Fa-hien, *A record of Buddhistic kingdoms* (transl. Legge) pp. 33 sqq.

[3]) Dezelfde profetie wordt vermeld door Sung-yun. Cf. *Si-yu-ki* (Beal). introduction, p. CIV.

van Ghaznī (c. 1000 n. Chr.) het heiligdom nog bestond en nog genoemd werd naar den vorstelijken stichter. Immers Alberuni zegt in zijn werk over Indië, dáár, waar hij de Ṣāhī koningen van Kābul behandelt[1]): „Eén uit deze rij van vorsten was Kanik, dezelfde die gezegd wordt den grooten *Vihāra* (d. i. Boeddhistisch klooster) te Purushāvar te hebben gebouwd. Het wordt naar hem Kanik-chaitya genoemd." Dan volgt een legende aangaande Kaniṣka en zijn veldtocht tegen den koning van Kanauj[2]). Het is niet onmogelijk, dat deze overlevering een historische basis heeft en hier diezelfde krijgstocht tegen Pāṭaliputra bedoeld wordt, waarvan de herinnering bewaard is in Boeddhistische geschriften. Immers in de dagen van Alberuni had Kanauj den rol van Pāṭaliputra als hoofdstad van oostelijk Indië overgenomen.

Het bericht van Alberuni is het laatste, wat ons omtrent den grooten *stūpa* van Kaniṣka wordt medegedeeld. De ondergang van het Boeddhisme in die streken gepaard met de invallen van Maḥmūd van Ghaznī en latere Mahomedaansche veroveraars biedt een voldoende verklaring voor het verdwijnen van dat heiligdom. Eerst enkele jaren geleden heeft het archaeologisch onderzoek de overblijfselen van het beroemde monument weer aan het licht gebracht.

De eer van die ontdekking komt in de eerste plaats toe aan den Franschen archaeoloog Alfred Foucher[3]). Toen deze op het voetspoor van Hiuen Tsiang het oude Gandhāra bereisde, meende hij de sporen van den *stūpa* en het klooster van Kaniṣka terug te vinden in twee uitgestrekte débris heuvels buiten één der oostelijke poorten van de stad Peshāwar. De ligging, omvang en formatie dezer *tumuli* stemde in hoofdzaak overeen

[1]) Alberuni, *India* (vert. E. C. Sachau) vol. II p. 11.

[2]) Het is merkwaardig, dat dezelfde legende in de *Rājataraṅgiṇī* IV, 277—307) wordt medegedeeld, maar daar toegepast op koning Lalitāditya van Kaçmīr en zijn tocht door den „Zand oceaan" (Skt. *sikatā-sindhu*). Cf. Stein's vertaling, vol. I pp. 148 sqq.

[3]) A. Foucher, *Notes sur la géographie ancienne du Gandhāra* in *Bulletin de l'école française d'Extrême-Orient*, tome I (1901) pp. 329 sqq.

met de gegevens der Chineesche pelgrims omtrent Kaniṣka's heiligdom. De opgravingen ter plaatse onder leiding van Dr. D. B. Spooner in de jaren 1907—1909 hebben Foucher's hypothese op schitterende wijze bevestigd. Nadat het eerste seizoen 1907—08 geen resultaat had opgeleverd, werd in het volgend jaar het basement van den grooten *stūpa* ontdekt en, nadat twee overstaande hoeken daarvan waren vastgesteld, kon het middenpunt van den bouw worden bepaald. Niet lang behoefde men hier te graven, of Dr. Spooner's volharding werd beloond door het vinden van een bronzen reliquarium, dat een kristallen vaasje met een paar kleine stukjes been bevatte.

De ontdekking van die „reliquien van Boeddha" heeft in de Boeddhistische wereld en daarbuiten groot opzien gebaard en de kwestie van hun echtheid vormde een onderwerp van ernstig debat. Ten slotte zijn zij door den toenmaligen onderkoning van Indië, Lord Minto, in eene plechtige bijeenkomst aan een deputatie van Birmeesche Boeddhisten overhandigd en thans berusten zij in een pagode te Mandalay. Voor den archaeoloog ligt het groote belang van Spooner's ontdekking in het feit, dat hier door systematisch onderzoek de bouwval van één der beroemdste monumenten van het oude Indië is teruggevonden. Van het monument zelf was wel-is-waar niets meer over dan het basement (de bovenbouw was vermoedelijk grootendeels van hout); het reliquarium daarentegen was uitstekend bewaard. Op dit voorwerp (Plaat IV) concentreert zich de belangstelling van den oudheidkundige en niet op de relieken, die het bevatte. Voor een uitvoerige beschrijving van het reliquarium verwijs ik naar het jaarverslag van de Archaeological Survey of India [1]). Hier wil ik slechts vermelden, dat tusschen de Boeddhas, waarmede het doosje is versierd, een staande figuur voorkomt, die geheel overeenstemt met het type der Kuṣāṇ koningen, zooals dat op hun munten wordt gevonden.

[1]) *Archaeological Survey of India*, *Annual Report* 1908—9. Calcutta 1912, pp. 49 sqq.; platen XII & XIII. Dr. Spooner's ontdekking is door mij beschreven in een in „De Gids" van 1910 verschenen artikel, getiteld *Het heiligdom van koning Kaniṣka*.

Uit een Kharoṣṭhi inschrift op het doosje blijkt, dat wij in de hier afgebeelde persoon koning Kaniṣka hebben te zien. Dus kan er geen twijfel bestaan aan de juistheid der overlevering die aan Kaniṣka de stichting van den grooten *stūpa* van Peshāwar toeschreef. Ik wil ten slotte nog vermelden dat de koning op het doosje tusschen twee figuren is geplaatst, die hem bekransen. Aangezien één dezer beide een stralenkrans en de ander een halvemaan om het hoofd draagt, meen ik daarin den zonnegod en maangod te mogen zien. Deze beide godheden komen ook op Kaniṣka's munten voor, gewoonlijk afzonderlijk maar ook wel te zamen.

Een enkel woord over de munten van Kaniṣka, die in Hindūstān en Afghānīstān en vooral in den Panjāb en in het Trans-Indus gebied in groote menigte worden aangetroffen. In de eerste plaats is het opmerkelijk, dat van de vorsten der Kuṣāṇ dynastie alleen gouden en bronzen munten voorkomen, van de voorafgaande Bactrische, Indo-Parthische en Çaka dynastiën daarentegen slechts zilveren en bronzen. Waarschijnlijk waren onder de regeering der Kuṣāṇs de oudere zilveren munten nog in omloop.

De munten van Kaniṣka vertoonen de beeldtenis van den koning ten voete uit, staande naar rechts gewend met een staf of speer in de linkerhand, terwijl de rechterhand omlaag is uitgestrekt naar een voorwerp, dat gewoonlijk beschreven wordt als een vuur-altaar. Opvallend is het kostuum — de wijd uitstaande jas, de zware laarzen en hooge muts, die den vorst onmiddellijk als een vreemdeling kenmerken.

Het voorkomen van Kaniṣka op zijn munten stemt geheel overeen met dat op het daareven beschreven reliquiendoosje. Alleen draagt hij op de eersten duidelijk een zware baard, terwijl daarvan op het laatste geen spoor te ontdekken is. Om de beeldtenis van den koning op zijn munten vindt men in Grieksche letters het volgende randschrift: PAONANO PAO KANHPKI KOPANO „De koning der koningen Kanēṣki Koṣano". De op *rho* gelijkende letter, die aanvankelijk ook als zoodanig werd gelezen, heeft in werkelijkheid de waarde van

de cerebrale sibilant *ṣ*; waarschijnlijk is zij afgeleid van het Aramaeisch letterteeken *tsade*.

De titel *ṣaonano ṣao* is onlangs door Professor Sten Konow in verband gebracht met één der onbekende talen, die voorkomen in de door Sir Aurel Stein en anderen in Chineesch Turkistan ontdekte handschriften. Dr. Konow's artikel werd door hem in April op het historisch congres te Londen voorgelezen, maar is nog niet in druk verschenen. De schrijver is zoo goed geweest mij op mijn verzoek het volgend résumé daarvan te zenden:

„The paper I read about the Kushaṇas will be printed in the Zeitschrift in February. I have not arrived at any new historical results. What I hope to have proved is that the legend *shaonano shao Kaneshki Koshano* belongs to the old Khotan language. *Shao* is the nominative singular of a base *shavan*, which I think means „master, lord". Only by assuming an *n*-base. the genitive plural *shaon-ano* is intelligible. I have also found the word in Old Khotanese, where it is used to translate *kāruṇika*. i. e. *muśda ṣauna* is the nominative plural used to translate the word. Now *muśda* means 'compassion', and *ṣauṇa* must mean 'possessed of', 'master of'. The word is however also used alone, without *muśda* in the same sense. But in such cases we have evidently to do with an abbreviation. Further Kaneshki as compared with Kanishka points to the existence of a vowel of the same kind as Khotanese *ä* which interchanges with *i*. Further Kaneshki can be both nominative and genitive and that would account for the wrong concord in *βασιλεὺς βασιλέων* Κανισκου. Finally, if *koshano* belongs to the same language, it must be the genitive plural of a *koshi* which Staël Holstein identifies with Yue-chi."

Ik kan mij geen oordeel over Konow's hypothese aanmatigen, maar dat Kaniṣka op zijn munten een in Turkistan gesproken taal zou gebruiken, schijnt mij zeer aannemelijk.

Hierbij zij nog opgemerkt, dat. terwijl de daareven besproken titel *ṣaonano ṣao* geregeld op Kaniṣka's munten voorkomt, er

vier exemplaren bekend zijn, die hetzelfde in de Grieksche taal uitdrukken. Dáár luidt het opschrift BACIΛEYC BACIΛEΩN KANHPKOY. Voor de vreemde verbinding van een nominatief met een genitief biedt Konow, zooals wij daareven zagen, een verklaring. Diezelfde vier munten vertoonen op de keerzijde afbeeldingen van Grieksche godheden met den naam uitgedrukt in Grieksche taal en Grieksch schrift. De afgebeelde godheden zijn Selēnē (Salēnē gespeld), Hēlios en Hefaistos. Ook op de overige munten van Kaniṣka komen de Zon en Maan veelvuldig voor, maar met de Perzische benamingen Mihira (van Zend Mithra) en Mao. Het zijn deze zelfde beide goden, die, zooals wij zagen, ook op het reliquarium van Peshāwar aan weerszijden van den koning zijn afgebeeld. Nog verscheidene andere godheden komen op Kaniṣka's munten voor. De meesten daarvan zijn Iraansch, enkelen Indisch, maar de naam wordt steeds uitgedrukt in Grieksch letterschrift. Ook zijn enkele bronzen munten en één goudstuk van Kaniṣka bekend, waarop wij een staande Boeddha figuur vinden afgebeeld met randschrift BOΔΔO. Deze munten zijn van bizonder belang in verband met den oorsprong van het beeld van Boeddha. Immers bewijzen zij, evenals trouwens het reliquarium van Peshāwar, dat in den tijd van Kaniṣka niet alleen Boeddha werd afgebeeld maar bovendien zijn beeldtenis reeds was gestereotypeerd.

De verbreidheid der munten van Kaniṣka duidt er op, dat hij over een uitgestrekt gebied heerschte. Dit wordt ten volle bevestigd door de inschriften, die in zijn regeeringstijd zijn gedateerd. Wij zagen, dat de Chineesche pelgrim Hiuen Tsiang Kaniṣka beschrijft als koning van Gandhāra. Waarschijnlijk vormde dit landschap met het aangrenzende Vijfstroomenland en Kaçmīr de eigenlijke kern van zijn rijk en was Peshāwar zijn voornaamste residentie. Dáár immers bouwde hij zijn grooten *stūpa*. Dáár ook vereerde men ten tijde van de Chineesche

---

[1]) Het inschrift van Suë Vihār is door Dr. Hoernle uitgegeven in den *Indian Antiquary*. Voor het inschrift van Manikyāla zie E. Senart in *Journal asiatique* 1896, p. 25 en Heinrich Luders, *Journal Royal Asiatic Society* 1909, pp. 645 sqq.

pelgrims den aalmoezennap van Boeddha, die volgens de Boeddhistische overlevering door Kaniṣka op den vorst van Pāṭaliputra was buit gemaakt.

In het distrikt van Peshāwar en in den Panjāb zijn dan ook ettelijke epigraphische dokumenten uit Kaniṣka's tijd aan het licht gekomen. Ik noem de op koper gegraveerde oorkonde van Suë Vihār in den staat Bahāwalpur in den westelijken Panjāb. Zij is gedateerd in het 11de regeeringsjaar van Kaniṣka en is het laatste dokument, dat met zekerheid tot zijn regeeringstijd mag worden gerekend. Wel bestaat er een dergelijke oorkonde, uit den *stūpa* van Manikyāla opgedolven, die in het jaar 18 is gedateerd en Kaniṣka vermeldt; maar uit het verband is niet duidelijk of deze toen nog regeerde.

Ook in de Gangesvlakte zijn inschriften uit Kaniṣka's regeeringstijd gevonden, o.a. te Mathurā, de bekende stad aan de Jamnā. De oudste inscriptie, gedateerd in zijn 3de regeeringsjaar komt voor op een meer dan levensgroot Bodhisattva beeld en daarbij behoorend steenen zonnescherm, die enkele jaren geleden door F O. Oertel te Sārnāth, de Boeddhistische bedevaartplaats bij Benares, zijn opgegraven [1]). Misschien mogen wij uit deze vondst afleiden, dat het rijk van Kaniṣka zich zóó ver oostelijk uitstrekte, dat zelfs de heilige stad Benares binnen de grenzen daarvan lag [2]). Echter dient te worden opgemerkt, dat genoemd beeld werd opgericht door een Boeddhistischen monnik, Bala genaamd, die hoogst waarschijnlijk in Mathurā thuis hoorde. Nog zij vermeld, dat er in genoemde inschriften ook sprake is van een groot-satraap Kharapallāna [3]) en een satraap Vanaṣpara (of Vanaspara), die aan het wijgeschenk van den monnik Bala deelnamen. Blijkbaar is hier sprake van gouverneurs van vreemden, waarschijnlijk Iraanschen

---

[1]) Zie mijn *Epigraphical discoveries at Sarnāth* in *Epigraphia Indica*, vol. VIII pp. 173 sqq.; plaat III.

[2]) Fleet bespreekt deze kwestie *Journal Royal Asiatic Society*, 1913, pp. 1006 sq.

[3]) Thomas merkt op, dat deze naam waarschijnlijk dezelfde is, die in den vorm XAPOBAΛANO voorkomt op twee zegels. Hij verwijst naar A. Cunningham, *Coins of the Kushans*, vol. III, p. 58.

stam, die een provincie van Kaniṣka's rijk bestuurden en te Benares resideerden.

De uitvoerigheid van mijn inleiding moge haar verklaring en tevens, naar ik hoop, haar verontschuldiging vinden in de omstandigheid, dat de naam van Kaniṣka, zooals Vincent Smith zegt, onbekend is in Europa „save to a few students of unfamiliar lore." Ik kom nu tot het eigenlijk onderwerp mijner mededeeling, het ruim een jaar geleden nabij Mathurā ontdekte steenen beeld van Kaniṣka.

Het groote belang der ontdekking ligt wel hierin, dat dit het eerste, in Indischen bodem gevonden beeld is, dat een historisch persoon voorstelt. Het levert dus het bewijs, dat ook in Indië bestaande personen in steen werden uitgehouwen. In theorie bestond weliswaar geen reden de mogelijkheid van Indische portretbeelden te ontkennen. Immers er is in de oud-Indische litteratuur vaak sprake van geschilderde portretten, waarbij het er blijkbaar op aankwam de gelijkenis van de afgebeelde personen goed te treffen Of er ergens melding wordt gemaakt van steenen beelden van vorstelijke personen is mij onbekend. Het beeld van Kaniṣka is in elk geval op het oogenblik het eenige beeld, dat een Indischen koning voorstelt, zij het dan ook één van uitheemschen stam

De eer der ontdekking komt toe aan Pandit Radha Krishna, een Brahmaansch burger van Mathurā (Muttra), die zich sedert eenige jaren heeft verdienstelijk gemaakt door het opsporen en verzamelen van oudheden voor het stedelijke museum, waarvan hij honorair direkteur is. Toevallige vondsten van oude beeldhouwwerken komen in en om Mathurā veelvuldig voor. Maar al te vaak worden dergelijke voorwerpen door de onwetende vinders tot één of ander praktisch doel aangewend, soms ook worden zij in tempels geplaatst om als heilige voorwerpen te worden vereerd. Het is de groote verdienste van Pandit Radha Krishna menig belangrijk stuk voor de wetenschap te hebben gered. Reeds in November 1908 maakte hij mij opmerkzaam op een „ancient site" nabij het dorp Māṭ, 7 Engelsche mijlen ten noorden van de stad Mathurā, waar tusschen het

door wilde pauwen bewoonde struikgewas stukken oud beeldhouwwerk zichtbaar waren. De stijl deed al dadelijk vermoeden, dat zij tot het tijdperk der Kuṣāṇ dynastie behoorden, maar weinig dacht ik toen, dat wij hier met beelden van die vorsten zelven te doen hadden. Pogingen tot verder onderzoek stuitten af op den onwil der dorpelingen van Māṭ, die voorgaven, dat het terrein in kwestie gewijde grond was en in geen geval mocht worden opgegraven. De toenmalige collector van Mathurā meende die „godsdienstige" bezwaren te moeten eerbiedigen en eerst begin Maart 1912 gaf zijn opvolger aan Paṇḍit Radha Krishna verlof het terrein te onderzoeken. De spade werd ter hand genomen en men vond vier steenen beelden, die onmiddellijk naar het stedelijk museum werden overgebracht.

Eén der gevonden beelden is blijkens het inschrift een afbeeldsel van koning Kaniṣka (Plaat I). Hoofd en armen zijn verloren gegaan. Het beeld is M. 1.85 hoog. De koning wordt er in voorgesteld staande, met de rechterhand steunend op eene knots en met de linkerhand de greep van zijn zwaard vasthoudend. Wat ons allereerst treft is de groote overeenkomst van dit beeld met de beeldtenis van Kaniṣka, zooals wij die kennen uit zijn munten en uit het te Peshāwar gevonden reliquarium. De koning is gekleed in een tot de knieën reikend onderkleed of tunica en lange, wijd uitstaande jas, aan den voorkant beneden naar beide zijden opengeslagen. Beide kleedingstukken hebben een smal randje. Om het onderkleed draagt de koning een platten gordel met versierden gesp. Wat 't meest opvalt in Kaniṣka's kleeding zijn de geweldige kaplaarzen met banden om de enkels en onder den hiel. Het geheele kostuum is, naar Sir Aurel Stein mij meldt, hetzelfde dat tegenwoordig nog in Turkistan aan beide zijden van den Pamir gedragen wordt. De hooge laarzen van zacht leder vervaardigd heeten daar *chāruk* en de lange overjas *chappan*. [1])

[1]) „The men were all well provided with sheep skins, padded 'chappans' of cotton beneath, and felt socks and leather 'charuks' which

Dr. Stein vergelijkt ook door hem te Rawak bij Khotan opgegraven gipsen beelden van Lokapālas.

De eenvoud van Kaniṣka's kleeding vormt een tegenstelling met zijn rijk versierde wapens, die door den beeldhouwer blijkbaar met groote nauwkeurigheid zijn weergegeven. Het handvat van het rechte zwaard is ietwat beschadigd, maar schijnt versierd te zijn met een vogelkop. [1]) De schede is voorzien van banden met ornament, die blijkbaar metaalwerk weergeven. De wijze waarop de zwaardschede aan het kleed bevestigd is, verdient bizondere aandacht.

De knots, M. 1.18 lang, is eveneens versierd met banden, die in werkelijkheid van metaal moeten zijn geweest en verschillende siermotieven vertoonen. Het breede uiteinde is getooid met een *makara* kop, een bekend ornament van de Indische kunst. Het is de vraag of deze rijk versierde knots is te beschouwen als een wapen of als een soort scepter, een symbool der koninklijke waardigheid [2]). Immers het beeld, voor zoover het bewaard is gebleven, vertoont verder niets, dat den rang van de voorgestelde persoon aanduidt.

Dat het beeld inderdaad koning Kaniṣka voorstelt, kan niet worden betwijfeld. Immers het draagt in duidelijk Brāhmi schrift de volgende inscriptie: *Mahārājā rājātirājā devaputro Kāniṣko*. Men vindt hier dus, behalve den naam *Kāniṣko*, de titels, die in de inschriften gewoonlijk door de vorsten der Kuṣāṇ dynastie worden gedragen. De spelling van den naam

never came off their feet". M. Aurel Stein, *Ruins of desert Cathay*, vol. I p. 371.

[1]) Men vergelijke de zwaarden der beide Byzantijnsche beeldgroepen van porfier aan den San Marco te Venetië. Deze moeten van het einde der 3de eeuw n. Chr. dagteekenen en uit Egypte afkomstig zijn. Cf. *Burlington Magazine* vol. XXII, N°. CXVII (Dec. 1912) p. 148, plaat II (D).

[2]) Vgl. Elphinstone's beschrijving van Shāh Shuja', den amīr van Afghānīstān: „At this audience the King wore a high cap of plain red cloth, with a black velvet band round the bottom. He had no jewels on; a mace, a sword, and a carbine, lay before him on a cushion". M. Elphinstone, *An account of the kingdom of Caubul*. 2nd ed. London 1842. Vol. I p. 93.

Kāniṣko met *ā* in de eerste lettergreep is opmerkelijk [1]). Het eenige punt, dat verder nog opmerking verdient, is de zeer ongewone plaats, waar het inschrift is aangebracht. Het staat niet op het voetstuk maar op het beeld zelve, en wordt doorsneden door de lijnen, die de plooien van het gewaad aanduiden.

Te gelijk met den Kaniṣka werden door Pandit Radha Krishna nog drie beelden gevonden, waarvan twee eveneens vorstelijke personen moeten weergeven. Eén daarvan (Plaat II) stelt voor een koning gezeten op zijn met leeuwen versierden troon of *simhāsana* (lett. leeuwenzetel). Het beeld is meer dan levensgroot (hoogte M. 2.35). Ook hier is helaas! het belangrijkste deel, het hoofd, verloren, terwijl het beeld zelf middendoor is gebroken en ook overigens ernstig beschadigd is. De twee stukken werden door den Pandit op geruimen afstand van elkaar aangetroffen — een omstandigheid, waarop ik straks zal terugkomen. Het gewaad van dezen koning komt in hoofdzaak overeen met dat van het daareven beschreven beeld van Kaniṣka, maar is rijker. Ook hier vinden wij een tot even beneden de knieën reikende tunica; maar deze is versierd met een breede strook ornament, die blijkbaar een geborduurden rand van het vorstelijk gewaad weergeeft. De tunica vertoont verder hier en daar kleine rosetten. Het verdient opmerking, dat dit kleedingstuk van lange mouwen is voorzien. Als sieraden vinden wij verder een platten band om den hals en een smallen armband om den rechter pols.

Ook deze koning draagt een paar geweldige hooge laarzen; deze zijn versierd met een vertikalen band, die een wingerd motief vertoont. De beide voeten rusten op een massieve voetenbank, die aan voorkant en zijkanten een stervormig ornament vertoont

Tusschen de voeten van het beeld bevindt zich een inscriptie bestaande uit vier regels Brahmi schrift. Ongelukkig is het

---

[1]) In de bovengenoemde inschriften van Sārnath vindt men den naam tweemaal, eens in den vorm *Kāṇiṣkasya* en de andere maal als *Kaṇiṣkasya*. In eene corrupte inscriptie op een Naga in het Museum te Mathura lees ik *Ka*[*ni*]*kkhasya*.

middengedeelte der tweede en derde lijn — juist het belangrijkste deel van het inschrift – nagenoeg geheel uitgewischt. Het vangt aan met een reeks titels in den nominatief: *Mahārājā rājātirājā devaputro Kuṣāṇaputr[o Ṣdeleāhi]*.

Het zijn, zooals men ziet, dezelfde titels die op het beeld van Kaniṣka voorkomen, maar met toevoeging van *Kuṣāṇaputro* en *Ṣāhi*. Laatstgenoemde aan het Middel-Perzisch ontleende titel is onduidelijk, maar nog wel leesbaar, en daar hij geregeld in inschriften van dezen tijd voorkomt, is de lezing niet twijfelachtig. Van meer belang is de uitdrukking *Kuṣāṇaputra*, die bewijst, dat hier sprake is van een vorst uit het huis der Kuṣāṇ's. Het is zeer te betreuren, dat de eigennaam van den vorst, die onmiddellijk op het woord *Ṣāhi* volgt, niet meer leesbaar is. Wel zijn er nog sporen van letters, waaruit ik na een onderzoek van het origineel tot de lezing *Vamatakṣamasya* [1]) ben gekomen, maar ik moet er den nadruk op leggen, dat deze lezing deels hypothetisch is. Alleen de laatste twee lettergrepen *masya* zijn volkomen zeker. Daaruit blijkt dat deze eigennaam in elk geval in den genitief staat, wat in verband met de onmiddellijk voorafgaande nominativi bevreemdend is. De titels kunnen ondanks deze moeilijkheid, naar het mij voorkomt, toch niet van den eigennaam worden gescheiden en wij zullen dus een grammatikale onjuistheid moeten aannemen. Een dergelijke onnauwkeurigheid merkten wij daareven reeds op in de Grieksche legende van Kaniṣka's munten, waar men leest: *βασιλευς βασιλεων* Κανηϸκου. De derde regel vangt aan met het woord *bakanapatina*, dat volkomen leesbaar is, maar waarvan de beteekenis mij niet duidelijk is. Sanskrit is het niet, hoewel het tweede lid *patina* den instrumentalis singularis van Sanskrit *pati* (met *na* voor *nā*) zou kunnen voor-

[1]) De eerste twee lettergrepen van dezen naam, die mogelijk eens van vocaalteekens waren voorzien en dus *Vima* of *Vema* kunnen worden gelezen, herinneren aan het eerste lid van den naam Wima Kadphises. Ook bestond het overig deel van den naam, afgezien van den genitief-uitgang, blijkbaar uit drie *akṣara*'s waarvan de tweede een ligatuur of samengesteld consonantteeken moet zijn geweest. Toch schijnt mij een aan Kadphises beantwoordende naam uitgesloten.

stellen, en wij daardoor herinnerd worden aan samenstellingen als *viṣayapati* „distriktshoofd" [1]). Als het raadselachtige woord „gouverneur" of iets dergelijks kon beteekenen, zou het verband van het voorafgaande met het onmiddellijk volgende duidelijk worden. Wij vinden nl. na het woord *bakanapatina* een woord dat met *hu* schijnt te beginnen, maar verder onleesbaar is Vermoedelijk is het eveneens een eigennaam.

Het inschrift vervolgt dan: *devakula[ṁ] kārita[ṁ] ārāmo puṣkari[ṇī] udapāna[ṁ] ca sahā*... Dan volgt nog tot slot een vijftal lettergrepen die gedeeltelijk zijn uitgewischt. Maar het blijkt voldoende, dat hier sprake is van de stichting van een tempel (*devakula*) met tuin of klooster (*ārāma*), waterreservoir (*puṣkariṇī*) en put (*udapāna*)

Het derde te Maṭ gevonden beeld is een torso (M. 1.10 hoog) die zich onderscheidt door een sierlijk bewerkten gordel bestaande uit een reeks aaneengeschakelde plaatjes — ongetwijfeld metaalwerk voorstellend — met eigenaardige versieringsmotieven, o.a. een Triton en een ruiter met hooge muts en een knots of lans over den schouder. Verder is het gewaad van dit beeld blijkbaar hetzelfde als van de beide reeds beschreven beelden. De tunica is versierd met een breeden zoom borduurwerk, en de karakteristieke hooge laarzen schijnen ook hier niet te ontbreken Op de tunica vindt men het begin van een inschrift, waarvan de rest is afgebroken. Ik lees het *Mastana*... of *Masuna*... Vermoedelijk is het de eigennaam van de persoon door het beeld voorgesteld, in wien wij waarschijnlijk eveneens een vorst of prins der Kuṣāṇ's mogen zien.

Het vierde beeld behoeft hier niet uitvoerig te worden beschreven. Het schijnt een godenbeeld te zijn, maar daar de bovenhelft ontbreekt, is niet te bepalen welke godheid het voorstelt. Zelfs zou ik niet durven zeggen, of het Brahmanistisch of Boeddhistisch is. Het laatste komt mij het waarschijnlijkst voor, aangezien het een type vertoont, dat aan de Bodhisattva beelden der school van Mathura eigen is. Het

[2]) Vgl. ook *uhelapati* of *uhalapati*, dat in schenkingsoorkonden voorkomt. Zie mijn *Inscriptions of Chamba State*, Part I, p. 124.

beeld in kwestie is vergezeld door een kleine figuur, vermoedelijk een Yakṣa voorstellend, terwijl aan de achterzijde een liggende leeuw is afgebeeld. Het verdient opmerking, dat tusschen de voeten van het te Sārnāth gevonden Bodhisattva beeld uit den tijd van Kaniṣka, eveneens een leeuw voorkomt [1]).

Nu dient te worden vermeld, dat bij voortgezet onderzoek ter plaatse nog fragmenten van een vrij lang inschrift aan het licht zijn gekomen. Helaas is het zoo beschadigd, dat een doorloopende lezing niet meer is vast te stellen. Daar Dr Venis te Benares de uitgave er van op zich genomen heeft, wil ik mij hier tot enkele opmerkingen bepalen. Het inschrift bestaat uit zes regels, waarvan niet één volledig bewaard is gebleven. Een datum ontbreekt, maar het bevat tweemaal den naam en de titels van Huviṣka in den genitief (*mahārāja-rājātirāja-devaputrasya Huviṣkasya*), de eerste maal, naar het schijnt, gevolgd door het verleden deelwoord [*sthā*]*pita* misschien gebruikt als eerste lid van een samenstelling. In den eersten regel vinden wij de samenstelling *satyadha*[*rma*]*sth*[*i*]*tasya*, die in Prākrit vorm als *sacadhramathitasa* (ook *dhramathitasa*) voorkomt op de munten van Kadphises. Verder lees ik in den derden regel: *taiç = ca devak*[*ulam bha*]*gna-patita-viçirṇam*, waar dus sprake is van een tempel, die „gebroken, vervallen en verwoest" was. In den vijfden regel is het woord *mahāḍaṇḍanāyaka* gedeeltelijk leesbaar en in den laatsten regel vind ik het woord *pratisthāpayiṣyati* en verder *tīrthebhyaç = ca brāhmaṇebhyaḥ* en *kāriṣya*[*ti*].

Wat ons dadelijk treft is, dat dit inschrift blijkbaar is geschreven in Sanskrit en niet in het mengsel van Sanskrit en Prākrit dat in inscripties van deze periode gebruikelijk is [2]). Want eerst onder de dynastie der Gupta's wordt Sanskrit

---

[1]) Kan deze leeuw aanduiden, dat wij hier met een voorstelling van Çakyasiṁha „den leeuw onder de Çakyas" te doen hebben. Echter bestaat er aan den anderen kant, zooals ik zal aantoonen, reden aan te nemen dat op de plaats, waar deze beelden gevonden zijn, eens een Brahmaansche tempel stond.

[2]) Cf. Vincent A. Smith, *Early history*, p. 286.

de taal uitsluitend in dergelijke dokumenten gebezigd. Ik merk hierbij nog op, dat onlangs te Mathurā een andere, nog iets oudere inscriptie in zuiver Sanskrit gevonden is. Zij bevindt zich op een steenen offerpaal (Sanskrit *yūpa*), die door Pandit Radha Krishna in het bed der Jamnā is ontdekt en nu eveneens in het stedelijk museum van Mathurā is geplaatst [1]. Het inschrift is gedateerd in het jaar 24 in de regeering van koning Vāsiṣka en is Brahmaansch. De laatste omstandigheid verklaart het gebruik van Sanskrit.

Het gebruik van Sanskrit in het inschrift van Māṭ doet vermoeden, dat wij ook hier te doen hebben met een Brahmaansch dokument. Dit vermoeden wordt belangrijk versterkt door de vermelding van „waardige Brahmanen" in den laatsten regel. Overigens valt op het oogenblik uit deze inscriptie slechts af te leiden, dat er blijkbaar sprake is van den herbouw van een verwoesten tempel, waarbij koning Huviṣka op de een of andere manier betrokken was Dat aan dezen vorst de stichting van een groot Boeddhistisch klooster te Mathurā wordt toegeschreven, behoeft in 't minst niet te beletten, dat hij tevens een Brahmaanschen tempel kan hebben gebouwd of gerestaureerd [2]. Mogelijk zal Dr. Venis in staat zijn de beteekenis van dit inschrift nader toe te lichten. Ik wensch alleen nog op te merken, dat uit de bewaard gebleven fragmenten mij is gebleken, dat dit opschrift moet hebben gestaan op de voorzijde van het voetstuk van een beeld

Kort vóór mijn vertrek uit Indië had ik nog gelegenheid tot een bezoek aan de vindplaats dezer beelden. Het terrein was onder opzicht van Pandit Radha Krishna geheel afgegraven. De verspreide en onregelmatige stukken muur, die waren gevonden behoorden blijkbaar tot eene rechthoekige plint (100 bij 59 Engelsche voet). waarop de tempel moet hebben gestaan. Van den tempel zelf was niets meer over,

---

[1]) Cf. mijn *Catalogue of the Archaeological Museum at Mathurā*, Allahabad 1910, p. 189.

[2]) Men vergelijke, wat omtrent koning Çrīharṣa van Thānesar wordt vermeld. Cf. Vincent A. Smith, *Early history*, p. 319.

maar naar alle waarschijnlijkheid stond hij op de noord-westelijke helft van de plint en was dus naar het zuid oosten gericht. Verder waren er nog sporen van een buitenmuur die den tempelhof moet hebben omgeven.

Op de plaats, waar de eigenlijke tempel moet hebben gestaan was de benedenhelft van het zittende beeld gevonden. Wij mogen aannemen, dat het hier oorspronkelijk was geplaatst. Het beeld van Kaniṣka, het godenbeeld en het Sanskrit inschrift waren iets meer zuidelijk aan het licht gekomen dicht bij elkander en nog binnen den omtrek van de tempelplint. Wellicht stonden zij eens in een afzonderlijke kapel ter zijde van den tempel. De torso lag nog iets verder zuidelijk buiten de plint maar nog binnen den buitenmuur.

De verminkte toestand der beelden laat geen twijfel, dat het heiligdom, waartoe zij behoorden, is verwoest misschien wel door de Hunnen, die in de 5de eeuw Indië binnendrongen en groote verwoesting moeten hebben aangericht. Dat van de gebouwen zelf zoo weinig over is, behoeft geen verwondering te wekken. Oude gebouwen vormen in Indië een even begeerlijk bouwmateriaal als in andere landen en débris heuvels worden dan ook geregeld geëxploiteerd. Ik vermoed, dat bij het zoeken naar baksteenen het zittende beeld van den onbekenden Kuṣāṇ koning voor den dag is gekomen. De dorpelingen van Māṭ zagen daarin een godenbeeld en hebben het zich eveneens ten nutte willen maken door het aan den dorpsvijver te plaatsen, wat den watervoorraad natuurlijk moest ten goede komen. Dit verklaart, dat de bovenhelft van het beeld door Pandit Radha Krishna is ontdekt aan den rand van den naburigen vijver, waar het werd vereerd onder den naam van Baraṇ, d. i Varuṇa, den god van het water. Op grond van het formaat der gebezigde baksteenen mag worden aangenomen, dat deze vijver de in het inschrift genoemde *puṣkariṇī* is, die werd aangelegd in verband met den bouw van den tempel.

Ik acht het niet onmogelijk, dat het beeld, afgezien van het hoofd, nog in zijn geheel was, toen het door de dorpelingen werd aangetroffen, en door hen doormidden is gebroken, daar

het ondoenlijk bleek de gansche steenmassa te verplaatsen Misschien ook heeft men gemeend. dat het beeld goud of andere kostbaarheden bevatte. In elk geval draagt het duidelijke sporen van opzettelijk door midden te zijn gebroken.

Een vraag van veel meer belang is het, hoe het voorkomen van een groep beelden van vorsten eener zelfde dynastie op het terrein van een verwoesten tempel is te verklaren. Men zou zich kunnen denken, dat deze vorsten hier afgebeeld waren als vrome stichters van het heiligdom, onder de bouwvallen waarvan hun beelden aan het licht zijn gekomen. Een dergelijke voorstelling zou wel passen bij het karakter van Kaniṣka als beschermer van het Boeddhisme, gesteld althans dat wij hier met een Boeddhistischen tempel te doen hebben. Ook bestond bij de Boeddhisten van Indië het gebruik den gever of gevers van een beeldhouwwerk daarop af te beelden. Echter zijn, evenals in de Christelijke kunst der Middeleeuwen dergelijke afbeeldingen van „donateurs" steeds zeer ondergeschikt. Wij vinden hen b. v. als kleine figuurtjes knielend aan de voeten van het Boeddha beeld. Hier daarentegen hebben wij afzonderlijke, levensgroote beelden. Het voornaamste, meer dan levensgroote beeld is gevonden op de plek, waar de eigenlijke tempel moet hebben gestaan. Zoo ligt dan de gevolgtrekking voor de hand, dat deze beelden zijn vervaardigd, om te worden vereerd, m. a. w. dat wij hier te doen hebben met beelden van vergoddelijkte vorsten. Waren de inschriften volledig bewaard gebleven. wij zouden waarschijnlijk met grooter zekerheid over dit punt kunnen spreken. Thans moeten wij ons bepalen tot vermoedens.

Hoewel voorbeelden van een dergelijke vorstenvereering niet in Indië bekend zijn, is er reden genoeg het bestaan daarvan aan te nemen, vooral juist in het gegeven geval. Immers hebben wij hier te doen met een dynastie van barbaarschen oorsprong, die zich de Hellenistische beschavingsvormen van Bactrië had eigen gemaakt, vóórdat zij zich in Indië vestigde. Juist bij de Seleuciden was, zooals men weet, de vorstenvereering in zwang en het blijkt uit het monument

van den Nimrod Dagh, dat ook in een kleineren, verwanten Syrischen staat genoemd gebruik navolging vond. Nu is het m.i. een punt van bizonder belang, dat het bij de Seleuciden gebruikelijk was, den regeerenden koning goddelijke eer te bewijzen in vereeniging met zijn eveneens vergoddelijkte voorgangers. Bij het daareven genoemde monument van Antiochus van Commagene vinden wij datzelfde gebruik in concreten vorm [1]. Dat iets dergelijks bij de Graeco-Bactrische vorsten bestond, is alleszins aannemelijk, en niet minder aannemelijk is het, dat de Kuṣāṇ's een dergelijke gewoonte van hun Hellenistische voorgangers overnamen. Bovendien kon een dergelijk gebruik zeker nergens gunstiger bodem vinden dan in Indië, waar immers van oudsher de vorst als *deva* „god" werd betiteld.

Het zou verleidelijk zijn, ons verder in gissingen te verdiepen, en ons te denken een tempel door Huviṣka gesticht ter eere van zijn grooten voorganger, Wima Kadphises den veroveraar van Indië en stichter der Indische Kuṣāṇ dynasty, een tempel, waarin ook een beeld van zijn niet minder grooten voorganger Kaniṣka niet mocht worden gemist Maar de gegevens ontbreken ons en wij moeten ons bepalen tot een veronderstelling, die wellicht door verdere vondsten zal worden bevestigd. Immers, was het inderdaad gebruikelijk aan de vorsten der Kuṣāṇ dynastie en aan hunne Bactrische voorgangers goddelijke eer te bewijzen, dan zullen ongetwijfeld nog verdere tastbare bewijzen van zulk een vorstencultus aan het licht komen.

Ik heb boven al opgemerkt, dat het te Māṭ gevonden beeld van Kaniṣka ons niet helpt in het oplossen der chronologische kwestie. Wel is het van belang voor de geschiedenis der Boeddhistische kunst in Indië, vooral voor die phase waarin die kunst onder Hellenistischen invloed stond. Men weet, dat juist in het landschap Gandhāra beeldhouwwerken worden aan-

---

[1]) Cf. E. Kornemann, *Zur Geschichte der antiken Herrscherkulte*, *Beiträge zur alten Geschichte*, Bd. I, Heft I. pp. 51—146. en Karl Humann und Otto Puchstein, *Reisen in Kleinasien und Nordsyrien* pp. 232—353.

getroffen, waarin Boeddhistische onderwerpen worden weergegeven in aan het Westen ontleende vormen. Men spreekt daarom van de Graeco-Boeddhistische school van Gandhāra.

Nu is door sommige geleerden. o a. door Vincent Smith [1], aangenomen, dat de eigenlijke bloeitijd der Graeco-Boeddhistische beeldhouwkunst in den tijd van Kaniṣka en zijn opvolgers valt. Er bestaat inderdaad eenige grond voor deze veronderstelling in den roem van Kaniṣka als beschermer van het Boeddhisme en stichter van Boeddhistische monumenten Zooals wij zagen, vindt men ook Boeddha afgebeeld op sommige zijner munten — een feit, dat in verband werd gebracht met de merkwaardige omstandigheid dat het beeld van Boeddha hoogst waarschijnlijk aan de Bactrische beeldhouwers van Gandhāra zijn ontstaan dankt [2])

Maar zoowel het reliquarium van Peshāwar als het later gevonden beeld van Kaniṣka doet ons twijfelen of de opvatting van Vincent Smith de juiste is. Wij mogen gerust aannemen, dat onder Kaniṣka's bestuur de Graeco-Boeddhistische school nog zeer werkzaam was. misschien zelfs werkzamer dan ooit. Maar de beste werken van die school, ik bedoel die waarin de klassieke invloed het duidelijkst ligt uitgedrukt, behooren ongetwijfeld tot een vroegere periode.

Beschouwen wij het reliquiendoosje, dat zoo nauw met Kaniṣka verbonden is. Daarop vinden wij een ornament, dat in de kunst van Gandhāra zeer veel voorkomt, n.l. een door Eroten gedragen guirlande, een motief ook gebruikt op de sarkofagen van den keizerstijd [3]. Een vergelijking met de

[1]) Vincent A. Smith, *Early history*, p. 248, en *Imperial Gazetteer of India*, 1908, vol. II p. 115.

[2]) A. Foucher, *L'origine grecque de l'image du Bouddha. Bibliothèque de vulgarisation du Musée Guimet*, tome XXXVIII.

[3]) Sir Aurel Stein vond hetzelfde motief in een fresco (3de eeuw n. Chr.) van een Boeddhistischen tempel te Miran nabij Lop Nor. Hij beschrijft het als „a remarkably graceful composition almost classical in design and details. Its connecting feature was a broad festoon of wreaths and flowers which youthful supporters carried on their shoulders with the ease and abandon of true Putti. Among them wingles Erotes

bas-reliefs, waarop dit motief voorkomt, doet zien dat de behandeling daarvan op het reliquarium ver achterstaat bij die op de beste en waarschijnlijk oudste beeldhouwwerken van Gandhāra. Wij krijgen den indruk, dat de regeering van Kaniṣka niet den bloeitijd maar veeleer den vervaltijd van de Graeco-Boeddhistische kunst aangeeft [1].

Die gevolgtrekking is natuurlijk onder voorbehoud te aanvaarden, in zooverre zij berust op een enkel voorwerp en op de vergelijking van dat van metaal vervaardigd voorwerp met beeldhouwwerken van steen. Nu echter bezitten wij een steenen beeld, dat koning Kaniṣka voorstelt en dus wel mag geacht worden in zijn tijd of heel kort daarna te zijn vervaardigd. Hoe staat het nu hierbij met den klassieken invloed? Daarvan is in dit beeld zeker heel weinig te merken, tenzij men sporen van westerschen invloed wil zien in het weergeven van de plooien van het gewaad. Maar dan is dit een overblijfsel, dat hier geheel naar den Indischen geest behandeld is. In elk geval — om de woorden te gebruiken van den heer Foucher — een koning met dergelijke laarzen kan niets met de invoering van klassieke kunst in Indië te maken hebben.

Hoe ver dit beeld afstaat van de beste produkten der school van Gandhāra, wordt duidelijk als wij het vergelijken met een bekend beeld uit het museum van Lahore [2]. De vroegere verklaring van bedoeld beeld als dat van een Indo-Scythischen

---

alternated with young figures wearing the Phrygian cap and of a type which, in spite of a certain girlish cast of face, unmistakably recalled the Mithras worshipped throughout the Roman empire". M. Aurel Stein, *Ruins of desert Cathay*, Vol. I p. 480, fig. 146—148.

[1]) Een ander punt, dat m.i. bij de beoordeeling van deze kwestie in aanmerking dient te worden genomen is het feit dat de inschriften voorkomend op te Mathura gevonden beelden, in den regel gedateerd zijn volgens den regeeringstijd der Kuṣān koningen. Van de inschriften op Graeco-Boeddhistische beeldhouwwerken zijn enkele gedateerd, maar geen dezer data wordt in verband gebracht met de regeering van eenig vorst. Is het daarom niet waarschijnlijk, dat zij tot een vroeger tijdperk behooren?

[2]) A. Grünwedel, *Buddhist art in India*, London, 1901. p. 137, fig. 88.

vorst is opgegeven. Foucher ziet er Pañcika den aanvoerder der Yakṣa's in, maar wij mogen aannemen dat de beeldhouwer bij het weergeven van dien halfgod, het type van een vorst uit zijn tijd tot voorbeeld koos. Dus mag dit beeld in zekeren zin nog steeds worden beschouwd als de beeldtenis van een Indo-Scytischen vorst, d. w. z. een niet-Indischen heerscher van noordelijk Indië. Nu is het opmerkelijk, dat de kop van dit beeld het meest overeenkomt met de physionomie der Çaka koningen, zooals die zich op hun munten voordoet. Wij zagen, dat de Çaka dynastie aan die der Kuṣāṇs vooraf is gegaan.

Ik moet nog opmerken, dat wij hier te doen hebben met een beeld, dat niet ver van Peshāwar de hoofdstad van Gandhāra is gevonden, terwijl dat van Kaniṣka in de buurt van Mathurā ontdekt is. Op dien grond kan men bezwaar maken tegen de gemaakte vergelijking Maar ook in Mathurā heeft de invloed der westersche beeldhouwkunst zich doen gelden, hoewel in mindere mate dan in Gandhara. Als voorbeelden van dien westerschen invloed noem ik slechts twee Bacchanalische groepen en een zwakke nabootsing van Hercules met den Nemaeischen leeuw.

De beeldhouwkunst van Mathurā is essentieel Indisch en het beeld van Kaniṣka is daarvan een typisch produkt. Het herinnert sterk aan de Bodhisattva beelden, die juist tijdens de regeering van Kaniṣka te Benares en in het Jetavana nabij Çrāvastī werden opgericht en die een type vertegenwoordigen, dat in Mathurā thuisbehoort. Ook dáár vinden wij dezelfde bijna symmetrische stijfheid, dezelfde schematische behandeling der plooien van het gewaad, dezelfde afwezigheid van alle bekoorlijkheid

Ook het beeld van Kaniṣka is niet „a thing of beauty." Maar juist dat eigenaardig karakter van de kunst van Mathura leende zich, naar het schijnt, voortreffelijk tot het uitbeelden van den krachtigen, krijgshaftigen vorst en veroveraar, „onder de hoeven van wiens paard", zooals de overlevering zegt, „alles boog of brak." De beeldhouwer heeft zich blijkbaar ten doel gesteld Kaniṣka in steen weer te geven, zooals hij hem

in levenden lijve had gekend. Aan de details is de grootste zorg besteed — een ander kenmerk van deze beeldhouwschool Dat realisme verleent het beeld een bizonder groote waarde, en doet ons het gemis aan artistiek schoon licht vergeten. Ondanks de treurige verminking, toont het ons wel den echten Kaniṣka, vierkant op zijn ontzaglijke laarzen, simpel gekleed en kostbaar bewapend, met de rechterhand steunend op zijn knots en met de linker aan het heft van zijn zwaard.

Beeld van Kaniska. (M. 1.85 hoog).



Beeld van Kuṣāṇ vorst. (M. 2,35 hoog),



Torso van Kuṣaṇ vorst (?) (M. 1.40 hoog).



Reliekdoosje van Peshâwar (M. 0.125 diameter).




CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
New Delhi
LIBRARY

